

MENSENRECHTEN-ACTUALITEITEN.NL

April-juni 2024

Maarten Hijink, Hannah Jans, Krista Janssen, Samantha Smidt, Anne-Rose Stolk en Odile Verhaar

Samenvatting | De rubriek mensenrechten-actualiteiten.nl beoogt door middel van korte berichten informatie te geven over recente ontwikkelingen in de nationale rechtspraak, de parlementaire praktijk, het regeringsbeleid en de beslissingen van decentrale overheden op het terrein van de grond- en mensenrechten. Door verwijzingen naar verdere bronnen wil deze rubriek vooral als een richtingwijzer fungeren naar uitvoeriger informatie over de gepresenteerde onderwerpen. Waar in deze rubriek verwezen wordt naar jurisprudentie met een European Case Law Identifier (ECLI), is de betreffende uitspraak te raadplegen op de internetsite van de rechterlijke macht, www.rechtspraak.nl (onder het vermelde nummer).

DOI | 10.54195/NTM.19350

Implementatiewet EU-toegankelijkheidsrichtlijn aangenomen door Eerste Kamer

De Eerste Kamer heeft op 2 april ingestemd met de Implementatiewet toegankelijkheidsvoorschriften producten en diensten.¹ Deze wet regelt de implementatie van de EU-toegankelijkheidsrichtlijn in nationale wet- en regelgeving. De wet is een belangrijke mijlpaal voor het toegankelijker maken van de samenleving. De wet verplicht Nederlandse bedrijven om vanaf 28 juni 2025 hun producten en diensten toegankelijk(er) te maken.

In de wet is opgenomen op welke goederen en diensten de toegankelijkheidsvoorschriften van toepassing zijn. Het gaat bijvoorbeeld om computers, betaalterminals, ticketapparaten, webwinkels en e-boeken. Voorbeelden van voorschriften zijn dat informatie over een product of dienst via meerdere zintuigelijke kanalen beschikbaar is, of dat zelfbedieningsterminals te beluisteren zijn met een eigen koptelefoon.

Het toezicht op de naleving van de toegankelijkheidsrichtlijnen wordt belegd bij verschillende bestaande toezichthouders, zoals de Autoriteit Financiële Markten en de Autoriteit Consument en Markt.

Wetsvoorstel Wijziging vermelding geslacht in geboorteakte (Transgenderwet) op losse schroeven door motie tot intrekking

Het wetsvoorstel voor wijziging van de Transgenderwet is in 2022 ingediend door de Minister van Justitie en Veiligheid. Dit wetsvoorstel beoogt de voorwaarden en de procedure voor het aanpassen van de geslachtsaanduiding in de geboorteakte te vereenvoudigen. Nu is er nog een deskundigenverklaring nodig om de geslachtsaanduiding te wijzigen, maar die komt met de

- M. Hijink is Senior politiek adviseur, mr. H. Jans is juridisch adviseur bij het College voor de Rechten van de Mens en K. Janssen LLM, mr. S.F. Smidt, mr. J.R.E. Stolk en dr. O. Verhaar zijn beleidsadviseurs bij het College voor de Rechten van de Mens.

¹ *Stb.* 2024, 87.

wijziging te vervallen. Ook de leeftijdsgrens van zestien jaar komt te vervallen. Het wetsvoorstel sluit aan bij de internationale ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten.² Bovendien zou het de positie/mensenrechten van transgender personen versterken.³

Ondanks het controversieel verklaren van het wetsvoorstel, hebben NSC en SGP een motie ingediend die tot intrekking van deze wetswijziging moet leiden. Een meerderheid in de Tweede Kamer heeft deze motie gesteund. Dit zou betekenen dat het (demissionaire) kabinet het wetsvoorstel binnen een maand moet intrekken. De Minister voor Rechtsbescherming heeft echter aangegeven hier niet aan te zullen meewerken en hij zal dan ook geen uitvoering geven aan de motie.

Senaat verwerpt Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie

De wet die discriminatie bij sollicitaties moest tegengaan, is op dinsdagavond 26 maart weggestemd door de Eerste Kamer.⁴ Daarmee is het door het kabinet voorgestelde plan om werkgevers op te dragen een objectief werving- en selectiebeleid op te stellen en te hanteren van de baan.

Minister Van Gennip kreeg eerder steun van een ruime meerderheid van de Tweede Kamer. Objectieveerbare competenties dienen bepalend te zijn in het kiezen van de juiste kandidaat voor een vacature. Door werkgevers te verplichten om selectieprocedures systematisch, inzichtelijk en controleerbaar in te richten had discriminatie teruggedrongen moeten worden. Bovendien regelde de wet aanvullende maatregelen om discriminatie te bestrijden; uitzendbureaus en andere intermediairs zouden voortaan melding moeten maken van discriminerende verzoeken of opdrachten vanuit werkgevers.

Ondanks de steun in de Tweede Kamer stuitte het kabinet in de Eerste Kamer op bezwaren, met name omdat sommige partijen van mening waren dat de wet een te hoge administratieve druk op kleinere bedrijven zou leggen. Om die reden verhoogde de minister de norm voor bedrijven waarop de wet van toepassing zou zijn van 25 naar vijftig werknemers. Ook zegde ze toe dat de wet de eerste twee jaar na inwerkingtreding niet al te streng zou worden gehandhaafd. Deze toezeggingen waren echter niet genoeg om een meerderheid van de Senaat van het belang van de wet te overtuigen.

Kabinet laat onderzoek doen naar grenzen demonstratierecht

Het recht op demonstratie is een fundamenteel mensenrecht dat burgers in staat stelt deel te nemen aan het publieke debat en aandacht te vragen voor maatschappelijke kwesties. Recentelijk is er in de Tweede Kamer veel aandacht geweest voor uiteenlopende protestacties, zoals snelwegblokkades door klimaatactivisten, boerenprotesten, koranverbrandingen en demonstraties over het conflict in Israël en de Palestijnse gebieden.

2 Internationale Commissie van Juristen, *Yogyakarta Beginselen betreffende de toepassing van het internationaal recht inzake mensenrechten met betrekking tot seksuele geaardheid en genderidentiteit*, maart 2007, Beginsel 31.

3 Transgender personen krijgen steeds vaker te maken met discriminatie, zoals ook uit de jaarlijkse discriminatiecijfers blijkt. De politie ontving zestig procent meer meldingen in 2023 dan het jaar ervoor.

4 *Handelingen I 2023/24*, nr. 25, item. 5.

In reactie hierop hebben de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Justitie en Veiligheid op 19 april een brief naar de Kamer gestuurd waarin zij aankondigen onderzoek te laten uitvoeren door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).⁵ Dit onderzoek zal zich richten op het ‘handelingsperspectief en wettelijke kader met betrekking tot het demonstratierecht’ in situaties waar demonstranten bewust regels overtreden of andere belangrijke belangen schaden. Twee specifieke situaties zullen worden onderzocht: ontwrichtende demonstraties die de grenzen van het recht opzoeken of overschrijden en demonstraties waarbij andere grondrechten of nationale veiligheid in gevaar komen.

Beperkingen of verboden van demonstraties zijn slechts toegestaan onder strikte voorwaarden, zoals nationale veiligheid of bescherming van de openbare orde. De overheid heeft de plicht om demonstraties mogelijk te maken en de deelnemers te beschermen, zelfs als er tegendemonstraties zijn of vijandige reacties optreden. De ministers benadrukken dat het fundament van het demonstratierecht, zoals verankerd in de Grondwet, internationale verdragen en de Wet openbare manifestaties (Wom), niet ter discussie mag staan. Zij stellen dat een onafhankelijk, extern onderzoek naar de mogelijkheden voor een versteviging van het handelingsperspectief van alle betrokkenen en het bestendigen van het wettelijk kader het demonstratierecht kan bestendigen en weerbaar kan houden.

Opnemen en bewaren van gesprekken tussen advocaten en gedetineerden in de zwaarste gevangenisregimes niet toegestaan, aldus de Raad van State

De Tweede Kamer heeft op 12 maart 2024 amendementen aangenomen bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Penitentiaire beginselenwet. Het wetsvoorstel heeft als doel het regime in de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) en op de Afdeling Intensief Toezicht (AIT) aan te scherpen.

De amendementen gaan over het (preventief) opnemen van vertrouwelijk contact tussen gedetineerden en hun advocaat. Het eerste amendement bepaalt dat de contacten van alle gedetineerden met hun advocaat, zowel in de EBI als op de AIT, audiovisueel worden opgenomen. Opnames worden dan vijf jaar bewaard door de Nederlandse orde van advocaten en kunnen via de rechter worden opgevraagd als er een verdenking is dat de advocaat deelneemt aan een criminele organisatie. Het tweede amendement gaat over de bevelsbevoegdheid van de minister waardoor het mogelijk wordt om gesprekken van een bepaalde gedetineerde en diens advocaat auditief op te nemen. Deze opnames worden beluisterd door een onafhankelijke commissie, die de minister vervolgens informeert of nader onderzoek naar de advocaat nodig is. De minister heeft advies gevraagd aan de Afdeling advisering van de Raad van State.

De Afdeling advisering is tot de conclusie gekomen dat de amendementen onverenigbaar zijn met de Grondwet, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en Unierecht.⁶ Vertrouwelijk kunnen communiceren met een advocaat is een recht dat volgt uit het recht op een eerlijk proces. Uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) volgt dat deze communicatie alleen in uitzonderlijke omstandigheden mag worden

5 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 19 april 2024 over demonstratierecht (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/04/19/tk-verzamelbrief-demonstratierecht>).

6 Afdeling advisering Raad van State, *Advies over geamendeerde wetsvoorstel om de Penitentiaire beginselenwet te wijzigen*, W16.24.00063/II, 24 april 2024.

beperkt. Een individuele afweging moet onderdeel zijn om aannemelijk te maken dat misbruik wordt gemaakt van vertrouwelijke communicatie met een advocaat. De algemene preventieve maatregelen zoals voorgesteld zijn dus niet toegestaan, aldus de Afdeling advisering.

Uitspraak gerechtshof: afsluiten van water bij minderjarige kinderen niet rechtmatig

Op 19 maart 2024 oordeelde het Gerechtshof Den Haag dat de Nederlandse staat en de drinkwaterbedrijven Dunea en PWN onrechtmatig handelden door gezinnen met minderjarige kinderen af te sluiten van drinkwater wegens wanbetaling.⁷ *Defence for Children* en het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) spanden de zaak aan. Zij betoogden onder andere dat deze praktijken het VN-Kinderrechtenverdrag (IVRK) schenden. Het hof bevestigde dat toegang tot drinkwater een fundamenteel mensenrecht is, cruciaal voor een adequate levensstandaard en gezondheid, en dat kinderrechten, waaronder het recht op een optimale gezondheidsstandaard, zwaar moeten wegen in overheids- en bedrijfsbeleid.

De rechtbank wees de vorderingen van het NJCM en *Defence for Children* eerder af, maar het hof besliste anders op basis van het aangevoerde argument dat kinderen niet de dupe mogen worden van wanbetaling door hun ouders. Volgens het hof hebben de staat en de drinkwaterbedrijven gefaald in het voldoende beschermen van de belangen van kinderen bij hun beleid en praktijken rondom waterafsluitingen.

Verder benadrukte het hof dat volgens artikel 3 lid 1 van het IVRK de belangen van het kind moeten worden betrokken bij alle maatregelen die hen betreffen, of deze nu door publieke of private instanties worden genomen. Het hof verwierp de opvatting van de staat dat alleen maatregelen die rechtstreeks betrekking hebben op kinderen hieronder vallen, verwijzend naar de interpretatie van het VN-comité voor de rechten van het kind in *General Comment* nr. 14, waarin gesteld wordt dat 'concerning' in artikel 3 lid 1 IVRK ruim moet worden uitgelegd. Deze uitleg houdt in dat het hier om alle besluiten gaat die kinderen raken, inclusief maatregelen die een effect hebben op een individueel kind, kinderen als groep, of kinderen in het algemeen, ook wanneer zij niet de directe doelwitten van de maatregel zijn. Het hof benadrukte dat ook het Hof van Justitie van de EU verwijst naar deze interpretatie door het VN-comité.

Als gevolg van deze beslissing moeten de staat en de drinkwaterbedrijven maatregelen implementeren om te garanderen dat kinderen altijd toegang hebben tot voldoende drinkwater, zelfs in situaties van wanbetaling. Deze maatregelen moeten de belangen van kinderen prioritair behandelen, in lijn met internationale normen en de vastgestelde maatschappelijke zorgvuldigheidsnorm. Het arrest bekrachtigt de noodzaak van een beleid dat de rechten van het kind beschermt en stelt expliciet dat kinderen niet mogen lijden onder financiële problemen van hun ouders.

⁷ Gerechtshof Den Haag 19 maart 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:363.

Rechtbank Den Haag: Inburgeringsplicht in strijd met discriminatieverbod in internationale verdragen

Een Ghanese vrouw verzoekt de minister om zich in Nederland te voegen bij een referent. De minister heeft deze aanvraag tot gezinshereniging afgewezen, omdat de vrouw niet voldaan heeft aan de inburgeringsverplichtingen en niet in aanmerking komt voor vrijstelling. Zij vecht de afwijzing aan bij de Rechtbank Den Haag.⁸ Kern van het geschil is de ontbrekende vrijstelling; onderdanen van een aantal andere staten hoeven namelijk geen inburgeringsexamen te doen.

De rechtbank stelt vast dat de minister onderscheid maakt tussen onderdanen van landen die zijn vrijgesteld van de verplichting om voorafgaand aan gezinshereniging een inburgeringsexamen te behalen en onderdanen van landen die niet zijn vrijgesteld. De minister stelt dat dit onderscheid gebaseerd is op de nationaliteit van onderdanen. Hij verwijst naar de Memorie van Toelichting (MvT) van de wet,⁹ waarin staat dat de vrijstelling geldt voor mensen afkomstig uit landen die in sociaaleconomisch, maatschappelijk en politiek opzicht vergelijkbaar zijn met die van de Europese landen en mede om die reden niet leiden 'tot ongewenste en ongebreidelde migratiestromen naar Nederland en wezenlijke problemen bij de integratie in de Nederlandse samenleving'. Eiseres stelt dat er feitelijk sprake is van onderscheid op grond van ras en etniciteit.

De rechtbank volgt het standpunt dat sprake is van onderscheid op grond van ras. Daarbij gaat de rechtbank uitgebreid in op de verschillende aspecten die in de MvT worden uitgelicht als rechtvaardiging. De teneur blijkt daarbij een gebrek aan uitleg en toelichting, wat samenkomt in de overweging dat het door de minister gekozen onderscheid tussen landen niet verder komt dan onduidelijke aannames, negatieve stereotyperingen en/of niet concludent onderbouwde stellingen over onderdanen afkomstig uit 'westerse' of 'westers-georiënteerde' landen en onderdanen afkomstig uit 'niet-westerse' of 'niet-westers-georiënteerde' landen.

De rechtbank is van oordeel dat nationaliteit in de MvT daarmee niet wordt gebruikt als vorm van staatsburgerschap, maar wordt gekoppeld aan veronderstelde kenmerken en gedrag van een groep mensen met eenzelfde herkomst, afgeleid uit nationaliteit. Nationaliteit is daarmee gebruikt als indicator van een groepsidentiteit, en dus wordt er in werkelijkheid een onderscheid gemaakt op grond van ras.

Dit onderscheid kan volgens de rechter niet objectief gerechtvaardigd worden. De rechtbank concludeert aan het eind van deze zeer lezenswaardige uitspraak dat het besluit om de gezinshereniging af te wijzen discriminatoir, onzorgvuldig voorbereid en niet deugdelijk gemotiveerd is.

College voor de Rechten van de Mens en Rechtbank Midden-Nederland over victimisatie

Een vrouw klaagt na terugkeer van haar zwangerschapsverlof bij haar werkgever over zwangerschapsdiscriminatie. Er ontstaat een conflict, wat er toe leidt dat de werkgever een ontbindings-

⁸ Rechtbank Den Haag 16 april 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:5396.

⁹ Wet inburgering 2021.

verzoek indient bij de Rechtbank Midden-Nederland.¹⁰ De vrouw dient een klacht in bij het College voor de Rechten van de Mens (College).¹¹

Bij het College stelt de vrouw dat de werkgever verboden onderscheid naar geslacht heeft gemaakt door haar na haar zwangerschapsverlof niet terug te laten keren in haar functie in het zogenoemde Platinum team, haar klachten hierover niet serieus te onderzoeken en haar te victimiseren. Het College oordeelt dat de werkgever jegens de vrouw geen verboden onderscheid heeft gemaakt bij het wijzigen van de arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden, maar wel bij de klachtbehandeling. Naar het oordeel van het College heeft de werkgever niet in strijd met het verbod van victimisatie gehandeld.

Bij de kantonrechter beroept de vrouw zich vervolgens op het opzegverbod uit het BW, vanwege victimisatie. Een HR-medewerker heeft de vrouw meegedeeld dat er geen direct passende rollen voor haar openstonden en dat het gezien de discriminatieklacht die zij had ingediend bij het College ook nog lastiger zou worden om nog een andere rol te vinden binnen het bedrijf. De kantonrechter oordeelt dat sprake is van victimisatie. Volgens de kantonrechter maakt de omstandigheid dat de werkgever zich door middel van mediationssessies heeft ingespannen om de problemen op te lossen en, toen dit geen succes had, andere functies voor de vrouw binnen de organisatie heeft gezocht, niet dat de verstoorde arbeidsverhouding niet langer verband houdt met de discriminatieklacht. Het ontbindingsverzoek wordt dan ook afgewezen en de kantonrechter geeft de werkgever aanwijzingen over het voorzetten van de arbeidsrelatie.

Ook oordeelt de kantonrechter over de kosten die de vrouw gemaakt heeft tijdens het mediationstraject en de klacht bij het College. De kantonrechter overweegt dat het College geoordeeld heeft dat de discriminatieklacht onvoldoende zorgvuldig behandeld is, en deelt dit oordeel. De werkgever heeft hiermee in strijd met de eisen van goed werkgeverschap gehandeld. De kantonrechter acht het aannemelijk dat de verstandhouding met de vrouw als gevolg hiervan is geëscaleerd en oordeelt dat de buitengerechtelijke kosten die de vrouw heeft gemaakt hieraan deels kunnen worden toegeschreven. De kantonrechter acht daarom een gedeeltelijke vergoeding van de gemaakte buitengerechtelijke kosten redelijk.

College voor de Rechten van de Mens: ontmoediging van aangifte bij discriminatie

Een medewerkster die via een uitzendconstructie bij de GGD gaat werken krijgt tijdens haar werk te maken met een racistische scheldpartij van een burger met wie zij een telefoongesprek voert.¹² De medewerkster maakt hier direct melding van bij haar *supervisor*. De GGD heeft een protocol waarin onder meer is opgenomen dat bij incidenten snelle en gerichte zorg aan de eigen medewerkers van groot belang is. Er zijn ook voorbeelden opgenomen over hoe dat te bieden; het regelen van collegiale steun, tijdelijk aangepaste taken, inschakelen van het bedrijfsopvangteam en hulp bij aangifte. De GGD stelt voor te bemiddelen tussen de medewerkster en de burger, die excuses wil aanbieden, maar de medewerkster geeft aan hier niet voor open te staan. Zij geeft aan aangifte te willen doen van een strafbaar feit. Die aangifte doet de GGD een ruime week later.

10 Rechtbank Midden-Nederland 11 april 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:1920.

11 College voor de Rechten van de Mens 1 maart 2024, 2024-23.

12 College voor de Rechten van de Mens 14 mei 2024, 2024-40.

De gelijkebehandelingswetgeving schrijft voor dat werkgevers adequate maatregelen moeten treffen tegen discriminatie op de werkvloer, maar schrijft de inhoud en vorm van die maatregelen niet voor. In dit geval oordeelt het College dat de GGD niet volgens zijn eigen protocol heeft gehandeld omdat niet proactief aangifte is gedaan. Daarin weegt het College in het bijzonder mee dat er te weinig naar de medewerkster is geluisterd terwijl zij, als slachtoffer, centraal had moeten staan. Het College is van oordeel dat de GGD in dit opzicht een te afwachtende en op sommige momenten zelfs ontmoedigende houding heeft aangenomen. Daarbij is onder meer van belang dat de GGD heeft aangestuurd op bemiddeling, ook nadat de medewerkster had aangegeven aangifte te willen doen en dit al tegen de burger had gezegd. Het College merkt op dat het aanbieden van bemiddeling op zichzelf gezien een passende maatregel zou kunnen zijn wanneer discriminatie op de werkvloer heeft plaatsgevonden, maar dat dit hier al een gepasseerd station was. Het is dan aan een werkgever of inlener om dit te respecteren.

Positieve noot is dat het OM naar aanleiding van de aangifte van de medewerkster een strafbeschikking oplegt aan de burger met een geldboete en een schadevergoeding voor de medewerkster.

College voor de Rechten van de Mens acht beleid nodig om discriminatie en kansenongelijkheid door algoritmische systemen in het onderwijs te voorkomen

Verkendend onderzoek naar algoritmen in het onderwijs dat is verricht in opdracht van het College, wijst op de risico's van discriminatie en privacy-schending door digitale systemen die op grote schaal worden toegepast in alle sectoren van het Nederlandse onderwijs.¹³ In het primair en voortgezet onderwijs worden algoritmen bijvoorbeeld gebruikt bij adaptieve leersystemen, automatische nakijkprogramma's, dashboards, simulaties, leerlingvolgsystemen en adaptieve toetsen.

Het onderzoek wijst op de voordelen van het gebruik van algoritmen in het onderwijs (adaptieve leersystemen zorgen ervoor dat leerlingen in eigen tempo en op eigen niveau kunnen werken bijvoorbeeld), maar belicht vooral de risico's van algoritmische systemen voor discriminatie (bias) en kansenongelijkheid. Het onderzoek heeft hier overigens geen concrete voorbeelden van gevonden (anders dan in de Verenigde Staten). Een ander risico is dat de privacy van leerlingen en studenten onvoldoende is gewaarborgd. Zij krijgen onvoldoende informatie over welke data wordt verzameld en gebruikt. Daarnaast kan het eigenaarschap van de data een probleem zijn als de data bij een commerciële partij wordt opgeslagen en die de eigenaar van de data is. Vaak blijken commerciële belangen gemoeid te zijn met algoritmen in het onderwijs, en die belemmeren ook inzicht in de werking en mogelijke bias van algoritmen.

Het College adviseert de Minister van OCW om maatregelen te nemen die voorkomen dat digitale systemen in het onderwijs leerlingen ongelijk behandelen: vastleggen aan welke voorwaarden algoritmen moeten voldoen, algoritmen uitgebreid testen op uitkomsten die tot kansenongelijkheid (kunnen) leiden bij bepaalde groepen leerlingen en studenten, ontwikkelaars en

13 KBA Nijmegen en ResearchNed, *Algoritmen in het onderwijs Een onderzoek in opdracht van het College voor de Rechten van de Mens*, mei 2024.

externe leveranciers van algoritmische systemen laten voldoen aan deze voorwaarden en ervoor zorgen dat toepassingen voldoende getest worden.

Termijn verlengd van Nationaal Actieprogramma tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en regeringscommissaris

De termijn van het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (NAP) wordt verlengd tot 31 december 2026.¹⁴ Ook de Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld blijft tot dat moment in functie. Deze beslissing komt voort uit de toenemende maatschappelijke aandacht en de groeiende hulpvraag.

Binnen het NAP zijn diverse maatregelen ingezet, bijvoorbeeld in het onderwijs, op de werkvloer en in de hulp aan slachtoffers. Deze maatregelen moeten uiteindelijk leiden tot een cultuurverandering bij deze organisaties, en minder seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Het is van belang om hier ook de komende jaren aandacht voor te blijven vragen.

Ook heeft Regeringscommissaris Mariëtte Hamer de afgelopen twee jaar projecten geïnitieerd om seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld tegen te gaan op alle plekken waar dat voorkomt. Deze projecten hebben meer tijd nodig om daadwerkelijk tot cultuurverandering te leiden en ervoor te zorgen dat deze verandering stevig verankerd wordt in de maatschappij. Bovendien zijn er verschillende adviesaanvragen aan haar gedaan die tijd in beslag nemen. De verlenging maakt het mogelijk om deze taken goed af te ronden.

Het rapport Discriminatiecijfers 2023 signaleert dat discriminatie op grond van 'herkomst' ook in 2023 weer veruit het meeste is gemeld bij de officiële meldpunten

De gezamenlijke registratiegegevens van de Nationale Politie, antidiscrimatievoorzieningen (ADV's), het Meld.Online Discriminatie (MOD), het College, de Nationale ombudsman (NO) en de Kinderombudsman, geven een overzicht van het aantal discriminatie-incidenten en meldingen bij officiële instanties in 2023.¹⁵ Deze geven inzicht in de aard (gronden en terreinen) van gemelde discriminatie-incidenten, in (ontwikkelingen in) de meldingsbereidheid, en het rapport geeft ook duiding aan de cijfers tegen de achtergrond van maatschappelijke ontwikkelingen en debat. In 2023 zijn dit onder andere discriminatie en racisme bij overheidsorganisaties (door de Toeslagenaffaire maken mensen melding van discriminatie bij andere overheidsinstellingen), anti-lhbtqia+ incidenten en vernielingen van regenboogvlaggen en –symbolen, en het conflict in Israël en Gaza (het conflict leidde tot meldingen van antisemitisme en discriminatie van moslims).

14 'Termijn verlengd van Nationaal actieprogramma tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en Regeringscommissaris', <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/04/15/termijn-verlengd-van-nationaal-actieprogramma-tegen-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-en-seksueel-geweld-en-regeringscommissaris>, 15 april 2024.

15 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties e.a., *Discriminatiecijfers in 2023. Een rapport over registraties van discriminatie-incidenten door de politie, en meldingen bij antidiscrimatievoorzieningen en andere organisaties in Nederland*, 23 mei 2024.

Opvallend is dat de politie een forse toename van discriminatiemeldingen registreert in 2023: 33 procent meer dan het jaar daarvoor. Ook bij Meld.Online Discriminatie is er een forse toename van het aantal meldingen (van 247 in 2022, naar 483 meldingen in 2023). Bij de andere instanties daarentegen is sprake van een daling van het aantal discriminatiemeldingen. Dit betekent zeker niet dat het aantal discriminatie-incidenten is gedaald. Hierop gaat het thematische hoofdstuk over meldingsbereidheid en meldingstoegankelijkheid in dat voor het eerst in het rapport is opgenomen. Slechts een op de vijf mensen die discriminatie ervaren meldt discriminatie, om uiteenlopende redenen, terwijl meldingen nodig zijn om inzicht te geven waar extra beleidsmaatregelen, acties of interventies noodzakelijk zijn. Dit is ook de reden waarom de minister nu inzet op één landelijke organisatie voor de bestrijding van discriminatie.

Qua grond is ‘herkomst’ (huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming) ook in 2023 weer veruit de meest geregistreerde discriminatiegrond bij zowel de politie, ADV’s, Meld.Online Discriminatie, de NO als de kinderombudsman, waarmee de trend van afgelopen jaren doorzet. Per organisatie heeft een vijfde tot ruim de helft van de discriminatiemeldingen op herkomst betrekking. Alleen bij het College is de meest voorkomende discriminatiegrond handicap/chronische ziekte. Naast herkomst scoren meldingen over discriminatie naar seksuele gerichtheid (bij de politie) evenals meldingen over discriminatie op grond van handicap/chronische ziekte (ADV’s en College). De politie registreerde in 2023 ook meer antisemitisme dan in 2022. Het aantal meldingen van internetdiscriminatie bij Meld. Online Discriminatie steeg eveneens flink, waarvan de meeste betrekking hebben op sociale media. Qua terrein hebben de meeste meldingen bij de ADV’s, net als in 2022, betrekking op de arbeidsmarkt: twintig procent speelde zich hier af.

Kinderombudsman uit zorgen over blijvende problematiek rondom thuiszitters

De Kinderombudsman heeft een brief gestuurd aan de Minister voor Primair- en Voortgezet onderwijs waarin zij haar zorgen uit over de blijvende problematiek rondom thuiszitters.¹⁶ Te veel kinderen krijgen geen onderwijs en zitten thuis, aldus de Kinderombudsman. Jaarlijks ontvangt de Kinderombudsman tientallen klachten en hulpvragen van jongeren die niet naar school kunnen. Mede hierdoor heeft de Kinderombudsman de problematiek rondom thuiszitters geanalyseerd.

Uit de analyse blijkt dat er door partijen inspanningen worden verricht op verschillende domeinen om het aantal thuiszitters terug te dringen. Ondanks deze inspanningen blijft de problematiek bestaan en neemt het aantal thuiszitters juist toe. Dit baart de Kinderombudsman zorgen, juist ook omdat thuiszittende kinderen vaak ongelukkiger zijn.

De Kinderombudsman vraagt de minister om een aantal concrete maatregelen te nemen. Zo moet bij elk kind dat vast dreigt te lopen in het onderwijs een inzichtelijke belangenafweging worden gemaakt waarbij de belangen van het kind voorop staan. Dit is in overeenstemming met het VN-Kinderrechtenverdrag. Daarnaast moet er voldoende hulp in de klas aanwezig zijn om extra ondersteuning te bieden aan kinderen die dat nodig hebben.

¹⁶ Brief van de Kinderombudsman aan de minister voor Primair- en Voortgezet onderwijs van 12 april 2024 over de zorgen over de blijvende problematiek rondom thuiszitters (<https://www.kinderombudsman.nl/nieuws/te-veel-kinderen-krijgen-geen-onderwijs-zorgen-om-blijvende-problematiek-van-thuiszitters>).

Op de lange termijn is van belang dat het onderwijssysteem daadwerkelijk inclusief wordt. Hiervoor is ook een omslag in denken nodig volgens de Kinderombudsman. Van leerplicht, naar leerrecht.

Zeer Intensieve Kortdurende Observatie- en Stabilisatie (ZIKOS) afdelingen voor jongeren gaan sluiten

ZIKOS-afdelingen – onderdeel van de gesloten jeugdzorg¹⁷ – zijn bedoeld voor jongeren tussen twaalf en achttien jaar, die in een crisis verkeren door een psychiatrische stoornis. Signalen over misstanden zijn in het rapport 'Eenzaam gesloten' van ervaringsdeskundige Jason Bhugwandass gebundeld.¹⁸ Daarin zijn verhalen van 51 jongeren gebundeld. Gemiddeld besteedden de jongeren maar twee uur per dag aan onderwijs en brachten zij 20,5 uur per dag op hun kamer door. Er was volgens de ervaringsdeskundigen sprake van scheldpartijen vanuit de medewerkers, discriminatie op grond van ras of genderidentiteit, maar ook fysiek geweld zoals nekklemmen en wurggrepen. Er is niet één jongere die beschrijft fundamenteel beter te functioneren door plaatsing op de ZIKOS-afdeling.

Thans verblijven er nog acht jongeren op de ZIKOS-afdelingen. Een opnamestop was al ingesteld door de Nederlandse Gemeenten, maar de gemeenten, het Rijk en de aanbieders hebben nu geconcludeerd dat de ZIKOS-afdelingen definitief gesloten worden.¹⁹ Ook uit rapportages²⁰ van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd bleken ernstige tekortkomingen in de zorg die wordt geboden op grond van de Jeugdwet.

Netwerk VN-Vrouwenverdrag publiceert rapport over knelpunten en discriminatie van vrouwen met een beperking

Het Netwerk VN-Vrouwenverdrag heeft samen met de Alliantie VN-verdrag handicap onderzoek gedaan naar de knelpunten en discriminatie van meisjes en vrouwen met een beperking.²¹ Uit het rapport blijkt dat deze groep een verhoogd risico loopt op geweld, uitbuiting en misbruik ten opzichte van vrouwen zonder een beperking en mannen met een beperking.

Vrouwen en meisjes met een beperking hebben te maken met intersectie van discriminatiegronden, zowel op basis van gender, als op basis van handicap. Gezamenlijk kunnen deze gronden leiden tot specifieke vormen van achterstelling en discriminatie. Deze groep kan bijvoorbeeld meer problemen ondervinden bij het vinden van werk, toegang tot gezondheidszorg en sociale voorzieningen. Daarnaast lopen vrouwen en meisjes met een beperking een verhoogd

17 Het College voor de Rechten van de Mens heeft sinds 1 april 2024 de aanvullende taak van Nationaal Preventie Mechanisme.

18 J. Bhugwandass, *Eenzaam gesloten. Onderzoek naar de ervaringen van jongeren met ZIKOS*, 5 maart 2024.

19 'Gemeenten en aanbieders stoppen met ZIKOS', <https://vng.nl/nieuws/gemeenten-en-aanbieders-stoppen-met-zikos>, 18 april 2024.

20 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, *Rapport ZIKOS-afdeling, iHUB in Harreveld*, 18 april 2024; Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, *Onvoldoende passende hulp in de JeugdzorgPlus*, 29 februari 2024.

21 Netwerk VN-Vrouwenverdrag en Alliantie VN-verdrag handicap, *Dubbel benadeeld. Een overzicht van knelpunten en discriminatie van vrouwen en meisjes met een beperking in Nederland vanuit intersectioneel perspectief*, maart 2024.

risico op geweld, uitbuiting en misbruik. Dit komt onder andere omdat zij vaker financieel afhankelijk zijn, of afhankelijk van zorg, door stereotypering en door een gebrek aan toegang tot zorg en ondersteuning.

Het rapport gaat ook in op het gebrek aan data over de positie van mensen met een beperking in Nederland, met name genderspecifieke data. Dit maakt het moeilijk om de positie van vrouwen met een beperking te monitoren. Een aanbeveling uit het rapport is dan ook om de beschikbaarheid van data over vrouwen en meisjes met een beperking te verbeteren. Een andere aanbeveling is om vrouwen met een beperking, via hun vertegenwoordigende organisaties, te betrekken bij het maken van programma's en beleid die gaan over vrouwen.

Centraal Planbureau: Ingroeiquotum voor man-vrouwverhouding bedrijfstop heeft effect

Dat wordt geconcludeerd in het onderzoek 'effecten van het diversiteitsquotum op de korte termijn' dat op 14 maart werd gepubliceerd door het Centraal Planbureau (CPB).²² De Wet ingroeiquotum en streefcijfers is aangenomen om de ongelijke verhouding tussen mannen en vrouwen in de top recht te trekken en om de positie van vrouwen op de werkvloer te verbeteren. Sinds 1 januari 2022 zijn grote bedrijven verplicht om jaarlijks te rapporteren over de man-vrouwverhouding in de top en subtop van hun organisatie. De wet is daarmee een belangrijk middel om genderongelijkheid op de werkvloer aan te pakken. Het onderzoek van het CPB bestudeert de korte termijneffecten sinds de aankondiging van het quotum (2020) tot en met het eerste jaar van de inwerkingtreding. Daaruit blijkt dat bedrijven al vanaf de aankondiging begonnen zijn met benoemingen die bijdragen aan een betere man-vrouwbalans in de raad van commissarissen (RVC). Het aandeel bedrijven dat aan het quotum voldoet, is in die periode toegenomen van 34,5 procent tot 81,7 procent, waarbij een groei van 37,7 procent kan worden toegeschreven aan het quotum. Tegelijk voldeed in 2022 achttien procent van de bedrijven nog niet aan het quotum en had 8,5 procent zelfs helemaal geen vrouw in de raad van commissarissen.

Ook de Sociaal-Economische Raad (SER) heeft onlangs een eigen monitor gepubliceerd met een analyse van de rapportages die bedrijven – die onder de Wet ingroeiquotum en streefcijfers vallen – hebben ingediend via het SER Diversiteitsportaal over het boekjaar 2022.²³

Bijna 50.000 kinderen van arbeidsmigranten bevinden zich in een kwetsbare positie

De kwetsbare positie van de ouders werkt door in de levens van deze kinderen, zo blijkt uit onderzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam.²⁴ Het onderzoek toont aan dat een deel van de kinderen van arbeidsmigranten veelal uit veerkrachtige maar kwetsbare gezinnen komen. Ze missen vaak stabiele leefomstandigheden. En hebben een grotere kans om in de problemen te komen op het gebied van onderwijs en gezondheid dan andere kinderen van nieuwkomers

22 CPB, *Effecten van het diversiteitsquotum op de korte termijn*, maart 2024.

23 Sociaal-Economische Raad, *SER Monitor Genderbalans in het Nederlandse bedrijfsleven 2024: Rapportage over het boekjaar 2022*, maart 2024.

24 Erasmus Universiteit, *kwetsbaarheid en veerkracht*, november 2023.

of kinderen in een vergelijkbare sociaal-economische positie. Zo'n drieduizend kinderen tussen de dertien en de achttien jaar is hier korter dan vijf jaar. Ook kinderen die hier geboren zijn of al langer wonen ondervinden soms problemen, bijvoorbeeld doordat de ouders geen Nederlands spreken of door de onzekere en instabiele sociaaleconomische status van de ouders. Ook zijn de woonomstandigheden vaak slecht geregeld, en moeten de gezinnen door onzekere arbeidscontracten vaak verhuizen.

Het kabinet ziet hierin een extra aansporing om door te gaan met het uitvoeren van de aanbevelingen van de commissie Roemer en het beleid dat gericht is op het verbeteren van de positie van EU-arbeidsmigranten op de arbeidsmarkt en hun woon- en werkomstandigheden.²⁵ Extra aandacht zal daarbij zijn voor de verbetering van de positie van de ouders, en de rol die gemeenten daarbij kunnen spelen.

25 Rijksoverheid, 'Bijna 50.000 kinderen van arbeidsmigranten in kwetsbare positie', <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/05/13/bijna-50.000-kinderen-van-arbeidsmigranten-in-kwetsbare-positie>, 13 mei 2024.